

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria A

Warszawa, dnia 11 października 2018 r.

Pozycja 54

WYROK

z dnia 3 października 2018 r.

Sygn. akt SK 5/16*

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Piotr Pszczółkowski – przewodniczący
Zbigniew Jędrzejewski
Leon Kieres
Piotr Tuleja
Andrzej Zielenacki – sprawozdawca,

po rozpoznaniu w trybie art. 92 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072), na posiedzeniu niejawnym w dniu 3 października 2018 r., skargi konstytucyjnej J.S. o zbadanie zgodności:

art. 56 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, ze zm.) „w zakresie, w jakim wyłącza dopuszczalność zaskarżenia zażaleniem postanowienia wydanego na podstawie art. 56 § 2 kodeksu postępowania karnego i odnoszącego się do oskarżyciela posiłkowego, o którym mowa w art. 54 kodeksu postępowania karnego”, z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

o r z e k a:

Art. 56 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, ze zm.), w brzmieniu obowiązującym do 30 czerwca 2015 r., tj. do dnia poprzedzającego wejście w życie art. 1 pkt 13 ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1247), w zakresie wyłączającym dopuszczalność zaskarżenia zażaleniem postanowienia wydanego na podstawie art. 56 § 2 ustawy – Kodeks postępowania karnego odnoszącego się do oskarżyciela posiłkowego ubocznego, jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

* Sentencja została ogłoszona dnia 9 października 2018 r. w Dz. U. poz. 1937.

Ponadto p o s t a n a w i a:

na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072) umorzyć postępowanie w pozostałym zakresie.

Orzeczenie zapadło jednogłośnie.

UZASADNIENIE

I

1. W sporządzonej przez adwokata skardze konstytucyjnej z 7 października 2015 r. (wniesionej do Trybunału tego samego dnia – data nadania) J.S. (dalej: skarżący) wniósł o stwierdzenie niezgodności art. 56 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, ze zm.; dalej: k.p.k.) „w zakresie, w jakim wyłącza dopuszczalność zaskarżenia zażaleniem postanowienia wydanego na podstawie art. 56 § 2 kodeksu postępowania karnego i odnoszącego się do oskarżyciela posiłkowego, o którym mowa w art. 54 kodeksu postępowania karnego”, z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

1.1. Skarga została wniesiona w związku z następującym stanem faktycznym:

W toku postępowania sądowego prowadzonego przed Sądem Rejonowym w K. – II Wydział Karny (dalej: sąd rejonowy) w sprawie o sygn. [...] skarżący występował jako oskarżyciel posiłkowy. W toku całego postępowania wykazywał się aktywnością, składając zeznania, pisma procesowe i wnioski dowodowe, czym przyczynił się do wyjaśnienia stanu faktycznego i prawnego sprawy.

Postanowieniem z 16 marca 2015 r. sąd rejonowy pozbawił skarżącego statusu pokrzywdzonego, a tym samym pozbawił go możliwości działania w charakterze oskarżyciela posiłkowego.

Pismem z 23 marca 2015 r. skarżący złożył zażalenie na powyższe postanowienie.

Zarządzeniem z 27 marca 2015 r. sędzia sądu rejonowego odmówił przyjęcia zażalenia skarżącego, wskazując, że postanowienie w przedmiocie pozbawienia statusu pokrzywdzonego nie jest postanowieniem zamykającym drogę do wydania wyroku, a żaden przepis prawa nie przewiduje zażalenia na takie postanowienie.

Pismem z 14 kwietnia 2015 r. skarżący złożył zażalenie na przedmiotowe zarządzenie.

Postanowieniem z 29 czerwca 2015 r. (sygn. [...]) Sąd Okręgowy w K. – IV Wydział Karny Odwoławczy utrzymał w mocy zaskarżone zarządzenie.

1.2. Zdaniem skarżącego brak możliwości wniesienia zażalenia na postanowienie w przedmiocie pozbawienia go statusu strony procesowej znacząco ogranicza jego prawo do sądu, gdyż nie może on przedstawić argumentów przemawiających na jego korzyść. Jednocześnie całkowicie wyłączona jest możliwość kontroli przedmiotowego postanowienia, co także prowadzi do naruszenia konstytucyjnego prawa do zaskarżania decyzji wydanych w pierwszej instancji (art. 78 Konstytucji).

Skarżący podnosi, że brak jest jakiegokolwiek uzasadnienia dla ograniczenia prawa pokrzywdzonego do zaskarżenia postanowienia wydanego na podstawie art. 56 § 3 k.p.k., a zatem – w jego ocenie – ograniczenie to nie jest konieczne, co prowadzi do naruszenia zasady proporcjonalności (art. 78 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji).

W przekonaniu skarżącego „nie sposób przyjąć, że w demokratycznym państwie prawa tak istotna decyzja procesowa, jak pozbawienie oskarżyciela posiłkowego statusu strony w postępowaniu, miałyby być podejmowana bez kontroli instancyjnej”. W związku z powyższym utrzymanie art. 56 § 3 k.p.k. w obecnym kształcie – jak podnosi skarżący – stanowi bezpodstawne ograniczenie praw konstytucyjnych, a stopień naruszenia tych praw pozwala na przyjęcie, że naruszona zostaje fundamentalna zasada demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji).

2. Postanowieniem Trybunału Konstytucyjnego z 29 marca 2016 r., sygn. Ts 330/15 (OTK ZU B/2016, poz. 292) – na podstawie art. 77 ust. 5 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 293; dalej: ustawa o TK z 2015 r.) – skardze konstytucyjnej nadano dalszy bieg, a zarządzeniem Prezesa Trybunału Konstytucyjnego z 4 maja 2016 r. została ona zarejestrowana pod sygn. SK 5/16.

3. W piśmie z 18 maja 2016 r. (znak: II.511.396.2016.MK) Rzecznik Praw Obywatelskich – na podstawie art. 82 ust. 3 i art. 56 pkt 10 ustawy o TK z 2015 r. oraz art. 16 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2014 r. poz. 1648, ze zm.) – zgłosił swój udział w niniejszym postępowaniu oraz wniósł o orzeczenie, że art. 56 § 3 k.p.k. „w zakresie, w jakim wyłącza dopuszczalność zaskarżenia zażaleniem postanowienia wydanego na podstawie art. 56 § 2 tego Kodeksu i odnoszącego się do oskarżyciela posiłkowego”, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 i art. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

4. W piśmie z 3 stycznia 2017 r. (sygn. akt PK VIII TK 60.2016) stanowisko w sprawie zajął Prokurator Generalny, który wniósł o orzeczenie, że art. 56 § 3 k.p.k. „w zakresie, w jakim nie przewiduje zaskarżenia zażaleniem, wydanego na podstawie art. 56 § 2 tego Kodeksu, postanowienia o pozbawieniu statusu pokrzywdzonego podmiotu, który w postępowaniu przed sądem wykonywał prawa oskarżyciela posiłkowego, o jakim mowa w art. 54 § 1 Kodeksu postępowania karnego”, jest zgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji, oraz o umorzenie postępowania w pozostałym zakresie na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072; dalej: uotpTK) w związku z art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 13 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego (Dz. U. poz. 2074) wobec niedopuszczalności wydania orzeczenia.

5. W piśmie z 26 stycznia 2017 r. (znak: BAS-WPTK-954/16), w imieniu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, stanowisko zajął Marszałek Sejmu, który wniósł o orzeczenie, że art. 56 § 3 k.p.k., „w brzmieniu obowiązującym od 1 lipca 2003 r. do 30 czerwca 2015 r., w zakresie, w jakim wyłącza dopuszczalność zaskarżenia zażaleniem postanowienia wydanego na podstawie art. 56 § 2 tej ustawy i odnoszącego się do oskarżyciela posiłkowego, o którym mowa w art. 54 tej ustawy”, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji, oraz o umorzenie postępowania w pozostałym zakresie na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 uotpTK ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

II

Zgodnie z art. 1 w związku z art. 23 pkt 1 ustawy z dnia 13 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego (Dz. U. poz. 2074, ze zm.; dalej: przepisy wprowadzające) 3 stycznia 2017 r. weszła w życie ustawa z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072; dalej: uotpTK) – z wyjątkiem art. 1-6 (które weszły w życie 20 grudnia 2016 r.) oraz art. 16-32 (które weszły w życie 1 stycznia 2018 r.). W myśl art. 9 przepisów wprowadzających, do postępowań przed Trybunałem, wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie uotpTK, stosuje się przepisy tej ustawy (ust. 1), zaś czynności procesowe dokonane w tych postępowaniach na podstawie dotychczasowych przepisów pozostają w mocy (ust. 2).

W związku z powyższym do postępowania zainicjowanego rozpatrywaną skargą konstytucyjną zastosowanie znajdują przepisy uotpTK.

III

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Uwagi formalne.

1.1. Przedmiot zaskarżenia.

Przedmiotem zaskarżenia w niniejszym postępowaniu jest art. 56 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, ze zm.; teksty jednolite: Dz. U. z 2016 r. poz. 1749, ze zm. oraz Dz. U. z 2017 r. poz. 1904, ze zm.; dalej: k.p.k.) „w zakresie, w jakim wyłącza dopuszczalność zaskarżenia zażaleniem postanowienia wydanego na podstawie art. 56 § 2 kodeksu postępowania karnego i odnoszącego się do oskarżyciela posiłkowego, o którym mowa w art. 54 kodeksu postępowania karnego”.

W dacie wydania wobec skarżącego przez Sąd Okręgowy w K. postanowienia z 29 czerwca 2015 r. (sygn. akt [...]) w przedmiocie utrzymania w mocy zarządzenia sędziego Sądu Rejonowego w K. z 27 marca 2015 r. (sygn. akt [...]) o odmowie przyjęcia zażalenia skarżącego na postanowienie Sądu Rejonowego w K. z 16 marca 2015 r. (sygn. akt [...]) o pozbawieniu skarżącego statusu pokrzywdzonego w postępowaniu karnym art. 56 § 3 k.p.k. stanowił:

„Na postanowienie sądu wydane na podstawie § 1, a także na postanowienie sądu wydane na podstawie § 2, jeżeli dotyczy oskarżyciela posiłkowego określonego w art. 54 lub art. 55 § 3 – zażalenie nie przysługuje”.

Na mocy art. 1 pkt 13 w związku z art. 56 *in principio* ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1247; dalej: ustawa z 2013 r.), z dniem 1 lipca 2015 r., art. 56 § 3 k.p.k. nadano nową, obecnie obowiązującą treść:

„Na postanowienie sądu wydane na podstawie § 1, a także na postanowienie sądu wydane na podstawie § 2, jeżeli dotyczy oskarżyciela posiłkowego określonego w art. 54 § 1 lub art. 55 § 3, zażalenie nie przysługuje”.

Z zestawienia treści art. 56 § 3 k.p.k. sprzed i po nowelizacji dokonanej ustawą z 2013 r. wynika, że różnią się one tym że: po pierwsze – wyrażenie „art. 54” zostało zastąpione wyrażeniem „art. 54 § 1”, a po drugie – myślnik został zastąpiony przecinkiem.

Ustawa z 2013 r. objęła także, wymieniany w art. 56 § 3 k.p.k., art. 54 k.p.k. Przed 1 lipca 2015 r. art. 54 k.p.k. stanowił:

„§ 1. Jeżeli akt oskarżenia wniósł oskarżyciel publiczny, pokrzywdzony może aż do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej złożyć oświadczenie, że będzie działał w charakterze oskarżyciela posiłkowego.

§ 2. Odstąpienie oskarżyciela publicznego od oskarżenia nie pozbawia uprawnień oskarżyciela posiłkowego”.

Ustawa z 2013 r., pozostawiając bez zmian art. 54 § 1 k.p.k., zmieniła § 2 art. 54 k.p.k. nadając mu następującą treść:

„Cofnięcie aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego nie pozbawia uprawnień oskarżyciela posiłkowego. Pokrzywdzony, który uprzednio nie korzystał z uprawnień oskarżyciela posiłkowego, może w terminie 14 dni od powiadomienia go o cofnięciu przez oskarżyciela publicznego aktu oskarżenia oświadczyć, że przystępuje do postępowania jako oskarżyciel posiłkowy”.

Zmiana ta przyznała pokrzywdzonemu dodatkową, w porównaniu z poprzednią regulacją, możliwość przystąpienia do postępowania karnego w charakterze oskarżyciela posiłkowego – także w ciągu 14 dni od cofnięcia aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego.

Ustawa z 2013 r. nie zmieniła natomiast powoływanego w zaskarżonym art. 56 § 3 k.p.k. – art. 55 § 3 k.p.k.

Jak wskazano wyżej, skutek zmiany art. 54 § 2 k.p.k. ustawą z 2013 r. w art. 56 § 3 k.p.k. w miejsce wyrażenia „art. 54” zamieszczono wyrażenie „art. 54 § 1”.

Powołane zmiany art. 56 § 3 k.p.k., a więc zamiana wyrażenia „art. 54” na wyrażenie „art. 54 § 1” oraz zamiana myślnika na przecinek w sensie materialnoprawnym nie wpłynęły na treść normatywną tego przepisu. Jeżeli idzie o pierwszą zmianę, przed 1 lipca 2015 r. przepis stanowił o „oskarżycielu posiłkowym określonym w art. 54”, a więc o oskarżycielu posiłkowym w osobie pokrzywdzonego, który w sytuacji wniesienia przez oskarżyciela publicznego aktu oskarżenia, do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej, złożył oświadczenie, że będzie działał w charakterze oskarżyciela posiłkowego. Obecnie obowiązujący, od 1 lipca 2015 r., art. 56 § 3 k.p.k. stanowi o takim samym oskarżycielu posiłkowym, tyle że przepis ten odwołuje się do art. 54 § 1 k.p.k. Podobnie zmiana w zaskarżonym przepisie myślnika na przecinek ma charakter redakcyjny i nie zmienia znaczenia normatywnego tego przepisu.

1.2. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 16 maja 2018 r. i jego wpływ na niniejsze postępowanie.

1.2.1. W wyroku z 16 maja 2018 r. o sygn. K 12/15 (OTK ZU A/2018, poz. 29) Trybunał Konstytucyjny orzekł, że „[a]rt. 56 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2017 r. poz. 1904, ze zm.) w zakresie, w jakim wyłącza dopuszczalność zaskarżenia zażaleniem postanowienia wydanego na podstawie art. 56 § 2 ustawy – Kodeks postępowania karnego odnoszącego się do oskarżyciela posiłkowego, jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”.

Sentencja tego orzeczenia została opublikowana w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej z 18 maja 2018 r. pod poz. 942 i – stosownie do art. 190 ust. 1 Konstytucji – ma moc powszechnie obowiązującą.

Jak wynika z treści sentencji oraz uzasadnienia tego orzeczenia przedmiotem wyrokowania był art. 56 § 3 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym od 1 lipca 2015 r.

1.2.2. Wyrok Trybunału o sygn. K 12/15 podważył konstytucyjność normy prawnej zamykającej zainteresowanemu podmiotowi prawo do zaskarżenia decyzji procesowej w przedmiocie jego statusu w postępowaniu karnym jako oskarżyciela posiłkowego. Niemniej jednak – co należy podkreślić – orzeczenie to dotyczy obowiązującej redakcji art. 56 § 3 k.p.k.; mimo braku modyfikacji normy prawnej zawartej w tym przepisie, art. 1 pkt 13 ustawy

z 2013 r. formalnie nadał mu nowe brzmienie. Oznacza to, że skutek powołanego wyroku w rozumieniu art. 190 ust. 4 Konstytucji rozciąga się jedynie na rozstrzygnięcia wydane po 30 czerwca 2015 r. Z tego też powodu umorzenie postępowania w niniejszej sprawie na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072; dalej: uotpTK), tj. w oparciu – odpowiednio – o przesłanki *ne bis in idem* (odnośnie do art. 78 i art. 31 ust. 3 Konstytucji) oraz zbędności orzekania (odnośnie do pozostałych wzorców kontroli powołanych przez skarżącego), nie byłoby zasadne.

1.3. Konkluzja.

Trybunał w obecnym składzie stwierdza, że w niniejszej sprawie rozpatrywać będzie zarzut niekonstytucyjności art. 56 § 3 k.p.k., w brzmieniu obowiązującym do 30 czerwca 2015 r., tj. do dnia poprzedzającego wejście w życie art. 1 pkt 13 ustawy z 2013 r., w zakresie wyłączającym dopuszczalność zaskarżenia zażaleniem postanowienia wydanego na podstawie art. 56 § 2 k.p.k. odnoszącego się do oskarżyciela posiłkowego ubocznego.

2. Treść zaskarżonej regulacji w kontekście jej otoczenia normatywnego.

Stosownie do art. 56 § 3 k.p.k. na postanowienie sądu wydane na podstawie art. 56 § 1 k.p.k., a także na postanowienie sądu wydane na podstawie art. 56 § 2 k.p.k., jeżeli dotyczy oskarżyciela posiłkowego określonego w art. 54 § 1 lub art. 55 § 3 k.p.k., zażalenie nie przysługuje.

Zgodnie z art. 56 § 1 k.p.k. sąd może ograniczyć liczbę oskarżycieli posiłkowych (ubocznych) występujących w sprawie, jeżeli jest to konieczne dla zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania. Sąd orzeka, że oskarżyciel posiłkowy nie może brać udziału w postępowaniu, gdy bierze w nim już udział określona przez sąd liczba oskarżycieli.

W myśl art. 56 § 2 k.p.k. sąd orzeka także, że oskarżyciel posiłkowy nie może brać udziału w postępowaniu, jeżeli stwierdzi, że nie jest on osobą uprawnioną lub jego akt oskarżenia albo oświadczenie o przystąpieniu do postępowania zostało złożone po terminie. Przepis ten odnosi się do dwóch rodzajów oskarżycieli posiłkowych. Pierwszy rodzaj oskarżyciela posiłkowego, oskarżyciel posiłkowy subsydiarny, to ten, który składa, w miejsce aktu oskarżenia składanego przez oskarżyciela publicznego, subsydiarny akt oskarżenia zgodnie z art. 55 § 1 k.p.k. Drugi, oskarżyciel posiłkowy uboczny, to ten, który tylko przyłącza się do postępowania wszczętego aktem oskarżenia przez oskarżyciela publicznego (art. 54 § 1 k.p.k.) albo oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego (art. 55 § 3 k.p.k.). Wspólną dla obydwu kategorii oskarżycieli posiłkowych (subsydiarnego i ubocznego) podstawą odmowy przez sąd zgody na wzięcie udziału w postępowaniu jest brak uprawnienia po stronie oskarżyciela posiłkowego. Wiąże się to ściśle z brakiem statusu pokrzywdzonego, którego definiuje art. 49 § 1 k.p.k. Z kolei tylko oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego (art. 55 § 1 k.p.k.) dotyczy negatywna przesłanka opóźnienia w złożeniu aktu oskarżenia, natomiast tylko oskarżyciela posiłkowego ubocznego (art. 54 § 1, art. 55 § 3 k.p.k.) dotyczy negatywna przesłanka opóźnienia w złożeniu oświadczenia o przystąpieniu do postępowania.

Artykuł 56 § 3 k.p.k. wyłącza możliwość wniesienia zażalenia na postanowienie sądu, o którym stanowi art. 56 § 1 k.p.k. oraz na postanowienie sądu wydane na podstawie art. 56 § 2 k.p.k., jeżeli dotyczy oskarżyciela posiłkowego ubocznego określonego w art. 54 k.p.k. albo art. 55 § 3 k.p.k. *A contrario* zażalenie przysługuje na postanowienie sądu wydane wobec oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego w związku z wniesieniem przez niego, zgodnie z art. 55 § 1 k.p.k., subsydiarnego aktu oskarżenia.

Przewidziane w art. 56 k.p.k. były zatem trzy przesłanki odmowy przez sąd pokrzywdzonemu wstąpienia do procesu karnego w roli oskarżyciela posiłkowego (ubocznego):

– po pierwsze – gdy w postępowaniu tym bierze już udział określona liczba oskarżycieli posiłkowych i ograniczenie tej liczby jest konieczne dla zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania (art. 56 § 1 k.p.k.);

– po drugie – gdy stwierdzi, że podmiot podający się za pokrzywdzonego nie jest uprawniony – pokrzywdzony (art. 56 § 2 k.p.k.);

– po trzecie – gdy akt oskarżenia albo oświadczenie o przystąpieniu do postępowania w charakterze oskarżyciela posiłkowego zostały złożone po terminie (art. 56 § 2 k.p.k.).

3. Ocena konstytucyjności zaskarżonego przepisu.

3.1. Uwaga wprowadzająca.

W *petitum* rozpatrywanej skargi konstytucyjnej jako wzorce kontroli powołano art. 78 w związku z art. 176 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji. Skarżący w uzasadnieniu skargi doprecyzował, że konfrontuje art. 56 § 3 k.p.k. z normami wywodzonymi odpowiednio z: art. 78 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji, art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji, art. 78 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji oraz art. 78 w związku z art. 2 Konstytucji.

3.2. Standard konstytucyjny wywodzony z art. 78 w związku z art. 31 ust. 3 ustawy zasadniczej a art. 56 § 3 k.p.k.

3.2.1. W pierwszej kolejności Trybunał postanowił odnieść się do zarzutu niezgodności zaskarżonego przepisu z normą wywodzoną z art. 78 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

3.2.2. W uzasadnieniu wyroku z 16 maja 2018 r. o sygn. K 12/15 trafnie zauważono, że „[z]godnie z art. 78 Konstytucji każda ze stron ma prawo do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. Wyjątki od tej zasady oraz tryb zaskarżania określa ustawa. Przepis ten statuuje samodzielne i w pełni ukształtowane, na poziomie ogólności właściwym Konstytucji, konstytucyjne prawo podmiotowe (prawo podstawowe) – prawo do zaskarżenia orzeczenia albo decyzji wydanych w pierwszej instancji. Prawo to przysługuje każdej ze stron procesu, niezależnie od tego, jaki jest to rodzaj procesu (cywilny, karny, sądownoadministracyjny, administracyjny) i przed jakim organem się toczy (sąd, organ administracji publicznej). Art. 78 zdanie pierwsze Konstytucji stanowi o zasadzie. Nie ma ona jednak charakteru absolutnego i nieograniczonego. Wyjątek od niej przewiduje zdanie drugie art. 78 Konstytucji, zastrzegając, że musi mieć on formę ustawy. Odstępstwa od tej zasady nie mogą jednak doprowadzić do naruszenia innych przepisów konstytucyjnych i muszą znajdować uzasadnienie w szczególnych okolicznościach faktycznych i prawnych (zob. wyroki z: 20 października 2010 r., sygn. P 37/09, OTK ZU nr 8/A/2010, poz. 79; 14 maja 2013 r., sygn. P 27/12, OTK ZU nr 4/A/2013, poz. 41; 26 listopada 2013 r., sygn. SK 33/12, OTK ZU nr 8/A/2013, poz. 124; 11 maja 2016 r., sygn. SK 16/14, OTK ZU A/2016, poz. 21; 15 listopada 2016 r., sygn. SK 46/15, OTK ZU A/2016, poz. 87). «Konstytucja nie precyzuje charakteru tych wyjątków, nie wskazuje bowiem ani zakresu podmiotowego, ani przedmiotowego, w jakim odstępstwo od tej zasady jest dopuszczalne. Nie oznacza to jednak, iż ustawodawca ma pełną, niczym nieskrępowaną swobodę w ustalaniu katalogu takich wyjątków. W pierwszym rzędzie należy liczyć się z tym, iż nie mogą one prowadzić do naruszenia innych norm konstytucyjnych. Ponadto, nie mogą powodować przekreślenia samej zasady ogólnej, która na gruncie zwykłego ustawodawstwa stałaby się *de facto* wyjątkiem od wprowadzanej w różnych regulacjach procesowych reguły postępowania jednoinstancyjnego. Należy zatem uznać, że odstępstwo od reguły wyznaczonej treścią normatywną art. 78 Konstytucji w każdym razie powinno być podyktowane szczególnymi okolicznościami, które usprawiedliwiłyby pozbawienie stro-

ny postępowania środka odwoławczego» (wyrok TK z 12 czerwca 2002 r., sygn. P 13/01, OTK ZU nr 4/A/2002, poz. 42)».

Trybunał w sprawie o sygn. K 12/15 przypomniał również, że „[o]graniczenie prawa do zaskarżenia, niezależnie od postaci, powinno spełniać przesłanki, o których stanowi art. 31 ust. 3 Konstytucji. Prawo do zaskarżenia jest prawem podstawowym, do którego ma zastosowanie zasada proporcjonalności. Art. 78 zdanie drugie Konstytucji pozwala jednak na dalej idącą ingerencję prawodawcy, który może w określonych ustawą przypadkach nie tylko ograniczyć, ale nawet odjąć prawo zaskarżenia orzeczenia albo decyzji wydanych w pierwszej instancji. W rachubę wchodzi zatem także ingerencja w prawo polegająca na naruszeniu jego istoty, czego zakazuje art. 31 ust. 3 zdanie drugie Konstytucji. Odjęcie prawa nie może być zatem kwalifikowane jako jego ograniczenie. Prawo ograniczone pozostaje prawem, choćby w wąskim zakresie; odjęcie prawa oznacza natomiast jego pozbawienie. Prowadziłoby to do wniosku, że art. 31 ust. 3 Konstytucji nie może mieć do przypadku odjęcia prawa zastosowania bezpośredniego. Niemniej należy zgodzić się z wyrażanym w nauce i orzecznictwie poglądem, zgodnie z którym wyłączenie prawa do zaskarżenia powinno być oceniane także na tle art. 31 ust. 3 Konstytucji (por. wyrok TK z 18 kwietnia 2005 r., sygn. SK 6/05, OTK ZU nr 4/A/2005, poz. 36). Odjęcie prawa jest bowiem dalej idącą ingerencją w konstytucyjne prawo podmiotowe niż jego ograniczenie. Negowanie stosowania art. 31 ust. 3 Konstytucji do przypadku odjęcia prawa zaskarżenia prowadziłoby, na tle art. 78 zdanie drugie Konstytucji, do pogorszenia pozycji prawnopodstawowej podmiotu, w porównaniu z podmiotem, którego prawo zaskarżenia zostało jedynie ograniczone. Nie znajduje to uzasadnienia w zasadach i wartościach konstytucyjnych”. W ocenie Trybunału „[k]onieczne jest zatem sięgnięcie do zasady proporcjonalności z art. 31 ust. 3 Konstytucji, pozwalającej na dokonanie oceny zgodności z Konstytucją odjęcia prawa do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. W przeciwnym bowiem wypadku, poza wymaganiami formy ustawy, odjęcie prawa do zaskarżania podlegałoby daleko idącej swobodzie ustawodawczej, gdy ograniczenie prawa do zaskarżania musiałoby już spełniać przesłanki z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Należy zatem przyjąć, że ustawowe uniemożliwienie zaskarżenia orzeczenia lub decyzji wydanych w pierwszej instancji podlega kontroli na tle zasady proporcjonalności, zrekonstruowanej z art. 31 ust. 3 zdanie pierwsze Konstytucji. Ustawowe odjęcie prawa do zaskarżania powinno zatem znajdować uzasadnienie w wartościach wskazanych w art. 31 ust. 3 Konstytucji i być konieczne w demokratycznym państwie prawnym, a więc respektować zasadę proporcjonalności. Nie wyłącza to jednak, jak już wspomniano, oceny zasadności odjęcia prawa do zaskarżenia także na tle innych zasad i wartości konstytucyjnych, w szczególności tych, o których stanowi art. 2 Konstytucji. Pozwala na to szeroka formuła zdania drugiego art. 78 Konstytucji. Może być ona bowiem odczytywana w kontekście innych przepisów konstytucyjnych, z których wynikają zasady i wartości konstytucyjne”.

3.2.3. W sprawie o sygn. K 12/15 Trybunał zwrócił uwagę na to, że „[j]uż w trakcie przygotowywania projektu obecnie obowiązującego kodeksu postępowania karnego toczyła się dyskusja pomiędzy zwolennikami i przeciwnikami instytucji oskarżyciela posiłkowego. Jednym z argumentów podnoszonych przeciwko tej instytucji była obawa przed ryzykiem pieniactwa, wydłużającego postępowanie i prowadzącego do bezpodstawnego oskarżania niewinnych osób. Mimo tych obaw w kodeksie postępowania karnego zmieniono zasadniczo pozycję prawną pokrzywdzonego. Wyrazem tego jest art. 2 § 1 pkt 3 k.p.k., zgodnie z którym jednym z celów postępowania karnego jest uwzględnianie prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego. Przepis ten stanowi wyraz idei sprawiedliwości naprawczej w postępowaniu karnym i realizację wynikającego z niej postulatu zapewnienia pokrzywdzonemu udziału w procesie prowadzącym do restytucji skutków czynu zabronionego w jego dobrach. Z taką koncepcją statusu pokrzywdzonego koresponduje nadanie konstytucyjnego charakteru

oświadczeniu o działaniu w postępowaniu karnym przed sądem w charakterze oskarżyciela posiłkowego albo o przyłączeniu się do innego oskarżyciela posiłkowego, jak również aktowi oskarżenia, wnoszonemu na podstawie art. 55 § 1 k.p.k. Wzmacnianie ochrony pokrzywdzonego w postępowaniu karnym jest zauważalną tendencją na tle kolejnych zmian kodeksu postępowania karnego dotyczących jego uprawnień”, jednakże „w kodeksie postępowania karnego utrzymano niezaskarżalność postanowień sądu wydawanych na podstawie art. 56 § 1 i 2 k.p.k. w przedmiocie pozbawienia go statusu strony i wiążących się z tym uprawnień w procesie karnym”.

3.2.4. Należy zauważyć, że dokonywana przez sąd na podstawie art. 56 § 2 k.p.k. ingerencja w prawo oskarżyciela posiłkowego (ubocznego) do udziału w postępowaniu sądowym ma charakter pełny i definitywny. Pełnia charakteru tej ingerencji wynika stąd, że oskarżyciel posiłkowy wskutek rozstrzygnięcia, że nie może brać udziału w postępowaniu karnym przed sądem, traci status oskarżyciela posiłkowego i wszystkie wiążące się z nim uprawnienia. Do oskarżycieli posiłkowych, którzy zostali pozbawieni udziału w postępowaniu karnym przed sądem na podstawie art. 56 § 2 k.p.k., nie ma zastosowania art. 56 § 4 k.p.k. umożliwiającą oskarżycielom posiłkowym pozbawionym udziału w postępowaniu na podstawie art. 56 § 1 k.p.k. złożenie na piśmie ich stanowisk.

W sprawie o sygn. K 12/15 Trybunał zauważył, że „[r]zyzko bezpodstawnego pozbawienia oskarżyciela posiłkowego udziału w procesie karnym przed sądem na podstawie art. 56 § 2 k.p.k., zwiększane przez niezaskarżalność postanowienia w tym przedmiocie, nie jest równoważone przez jakikolwiek mechanizm pozwalający takiemu podmiotowi lub instytucji na skuteczne złożenie stanowiska w sprawie, która może co najmniej pośrednio dotyczyć jego istotnych praw lub interesów”, a „[o] znaczeniu ingerencji w prawa oskarżyciela posiłkowego, dokonywanej postanowieniem wydawanym na podstawie art. 56 § 2 k.p.k., świadczy to, że Sąd Najwyższy uznaje, że zmiana kwalifikacji prawnej czynu w jurysdykcyjnym postępowaniu karnym, która uzasadnia uznanie podmiotu lub instytucji, uprzednio pozbawionego udziału w postępowaniu za oskarżyciela posiłkowego, może uzasadniać prowadzenie postępowania od początku (por. postanowienie SN z 24 maja 2011 r., sygn. akt II KK 13/11, Lex nr 847132)”.

3.2.5. Oceniając konstytucyjność art. 56 § 3 k.p.k. w badanym zakresie, Trybunał w obecnym składzie zauważa, że pokrzywdzony (do 30 czerwca 2015 r., jak i od 1 lipca 2015 r.) nie był i nie jest stroną postępowania karnego przed sądem z mocy prawa, gdyż jurysdykcyjne postępowanie karne różni się pod tym względem od postępowania przygotowawczego, w którym pokrzywdzony jest stroną z mocy art. 299 § 1 k.p.k. Możliwość wzięcia przez pokrzywdzonego udziału w postępowaniu karnym przed sądem jako strony w charakterze oskarżyciela posiłkowego ubocznego była i jest uzależniona od złożenia przez niego w odpowiednim terminie, o charakterze prekluzyjnym, oświadczenia o działaniu albo przyłączeniu się do procesu (art. 54 § 1 i art. 55 § 3 k.p.k.). Oświadczenie o działaniu lub o przyłączeniu się do procesu mogło i może być złożone aż do rozpoczęcia przewodu sądowego, czyli do związłego przedstawienia przez oskarżyciela zarzutów oskarżenia (art. 385 § 1 k.p.k.).

W stanie prawnym obowiązującym przed 1 lipca 2015 r. wydanie przez sąd postanowienia o tym, że oskarżyciel posiłkowy uboczny nie może brać udziału w jurysdykcyjnym procesie karnym, powodowało pozbawienie podmiotu lub instytucji statusu strony postępowania karnego przed sądem i wszelkich wiążących się z nim uprawnień. Nie oznaczało to jednak, że pokrzywdzony (o ile nie utracił tego statusu) wskutek takiej decyzji był całkowicie pozbawiony możliwości obrony swoich praw i udziału w procesie karnym. Procedura karna przewidywała bowiem sytuacje, gdy pokrzywdzony mógł działać w jurysdykcyjnym procesie karnym niezależnie od tego, czy ma status strony. Przejawiało się to w możliwości:

– złożenia wniosku o naprawienie szkody lub krzywdy (art. 49a k.p.k. w brzmieniu obowiązującym do 30 czerwca 2015 r.: „Jeżeli nie wytoczono powództwa cywilnego, pokrzywdzony, a także prokurator, może aż do zakończenia pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego na rozprawie głównej złożyć wniosek, o którym mowa w art. 46 § 1 Kodeksu karnego”);

– zaspokojenia roszczeń wynikających z przestępstwa z ulegających przepadkowi przedmiotów poręczenia majątkowego lub ściągniętych sum poręczenia majątkowego, gdy w inny sposób nie można uzyskać naprawienia szkody (art. 269 § 1 k.p.k.: „Ulegające przepadkowi przedmioty poręczenia lub ściągnięte sumy poręczenia majątkowego przekazuje się lub przelewa na rzecz Skarbu Państwa; pokrzywdzony ma wówczas pierwszeństwo zaspokojenia na nich swoich roszczeń wynikających z przestępstwa, jeżeli w inny sposób nie można uzyskać naprawienia szkody”);

– udziału pokrzywdzonego w posiedzeniu sądu (art. 341 § 1 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym do 30 czerwca 2015 r.: „Prokurator, oskarżony i pokrzywdzony mają prawo wziąć udział w posiedzeniu. Udział ich jest obowiązkowy, jeżeli prezes sądu lub sąd tak zarządzi”);

– udziału pokrzywdzonego w posiedzeniu sądu w przedmiocie skazania oskarżonego bez rozprawy (art. 343 § 5 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym do 30 czerwca 2015 r.: „Prokurator, oskarżony i pokrzywdzony mają prawo wziąć udział w posiedzeniu. Pokrzywdzony może najpóźniej na tym posiedzeniu złożyć oświadczenie, o którym mowa w art. 54 § 1. Udział prokuratora, oskarżonego lub pokrzywdzonego w posiedzeniu jest obowiązkowy, jeżeli prezes sądu lub sąd tak zarządzi”);

– udziału pokrzywdzonego w posiedzeniu sądu w przedmiocie umorzenia postępowania z powodu niepoczytalności oskarżonego i zastosowania doń środków zabezpieczających (art. 354 pkt 2 k.p.k.: „W wypadku wniosku prokuratora o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i o zastosowanie środków zabezpieczających stosuje się odpowiednio przepisy niniejszego rozdziału z następującymi zmianami: (...) wniosek kieruje się na rozprawę, chyba że w świetle materiałów postępowania przygotowawczego popełnienie czynu zabronionego przez podejrzanego i jego niepoczytalność w chwili czynu nie budzą wątpliwości, a prezes sądu uzna za celowe rozpoznanie sprawy na posiedzeniu z udziałem prokuratora, obrońcy i podejrzanego; podejrzany nie bierze udziału w posiedzeniu, jeżeli z opinii biegłych wynika, że byłoby to niewskazane, chyba że sąd uzna jego udział za konieczny; pokrzywdzony ma prawo wziąć udział w posiedzeniu”);

– możliwości zaskarżenia wyroku warunkowo umarzającego postępowanie (art. 444 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym do 30 czerwca 2015 r.: „Od wyroku sądu pierwszej instancji stronom, podmiotowi określonym w art. 416, a pokrzywdzonym od wyroku warunkowo umarzającego postępowanie, wydanego na posiedzeniu, przysługuje apelacja, chyba że ustawa stanowi inaczej”).

Nie ulega jednak wątpliwości, że porównanie uprawnień, jakie mogą być wykonywane w jurysdykcyjnym procesie karnym przez pokrzywdzonego będącego oskarżycielem posiłkowym ubocznym oraz uprawnień, które mogą być wykonywane przez pokrzywdzonego bez względu na to, czy jest stroną tego procesu, prowadzi do wniosku, iż pozbawienie go statusu oskarżyciela posiłkowego ubocznego istotnie ogranicza obronę jego praw i interesów w procesie karnym.

Należy także zauważyć, że w jeszcze gorszej sytuacji procesowej znajdowały się podmioty, które utraciły status pokrzywdzonego w postępowaniu karnym. Wraz z odebraniem im tego statusu traciły one bowiem nie tylko przymiot strony postępowania, ale również „szczątkowe” uprawnienia wymienione w art. 49a, art. 269 § 1, art. 341 § 1, art. 343 § 5, art. 354 pkt 2 oraz art. 444 k.p.k.

3.2.6. W uzasadnieniu wyroku o sygn. K 12/15 Trybunał poczynił następujące uwagi, które skład orzekający w niniejszej sprawie w pełni podziela i odnosi do zaskarżonego przepisu.

Po pierwsze – „przyznana pokrzywdzonemu możliwość uzyskania statusu oskarżyciela posiłkowego, z procesowego punktu widzenia incydentalna, z punktu widzenia pozycji procesowej oraz uprawnień pokrzywdzonego ma fundamentalne znaczenie. Wystarczy wskazać, że pokrzywdzony, uzyskując status oskarżyciela posiłkowego, staje się stroną procesu karnego z wszelkimi związanymi z tym korzyściami prawnymi, przewidzianymi przepisami prawa. Do uprawnień oskarżyciela posiłkowego jako strony postępowania należą w szczególności: prawo do złożenia wniosku o wyłączenie sędziego (art. 42 § 1 k.p.k.), prawo do ustanowienia pełnomocnika (art. 87 § 1 k.p.k.), prawo do udziału w posiedzeniu sądu (art. 96 § 1 k.p.k.), prawo do zgłoszenia wniosku o przywrócenie terminu (art. 126 § 1 k.p.k.), prawo do złożenia wniosku o sprostowanie protokołu rozprawy lub posiedzenia (art. 152 k.p.k.), prawo dostępu do akt i sporządzania z nich odpisów (art. 156 § 1 k.p.k.), prawo do uzyskania nieodpłatnie uwierzytelnionego odpisu każdego orzeczenia (art. 157 § 1 k.p.k.), prawo do złożenia wniosku o przeprowadzenie dowodu (art. 167 k.p.k.), prawo do zadawania pytań osobie przesłuchiwanej (art. 171 § 2 k.p.k.), prawo do zabrania głosu podczas rozprawy w każdej kwestii podlegającej rozstrzygnięciu (art. 367 k.p.k.), prawo do wnoszenia środków odwoławczych od orzeczeń wydanych w pierwszej instancji (art. 425 § 1 k.p.k.)”.

Po drugie – „[k]westia utrzymania statusu strony w procesie karnym jest (...) niebagatelna dla zainteresowanego tym statusem pokrzywdzonego. Pozbawienie go możliwości zaskarżenia postanowienia odmawiającego mu tego statusu narusza [bowiem] jego konstytucyjne prawo podmiotowe wyrażone w art. 78 Konstytucji”.

Po trzecie – „[w]ylączenie zaskarżalności postanowień wydawanych na podstawie art. 56 § 2 k.p.k. wprowadzone w kwestionowanym przepisie może być uznane za przydatne do osiągnięcia efektywności, sprawności czy szybkości procesu karnego przed sądem. Momenty te są uznawane za współtworzące przesłankę porządku publicznego z art. 31 ust. 3 Konstytucji, uzasadniającą ograniczenie korzystania z prawa lub wolności. Z drugiej jednak strony należy podkreślić, że nawet jeżeli rozpoznanie środków zaskarżenia na postanowienia wydawane na podstawie art. 56 § 2 k.p.k. powodowałyby, w jakimś stopniu, spowolnienie postępowania karnego przed sądem na jego początkowym etapie, to taki skutek jest równoważony przez zmniejszenie ryzyka niedopuszczenia do udziału w jurysdykcyjnym procesie karnym pokrzywdzonego, który powinien brać w nim udział. Redukcja takiego ryzyka ma istotne znaczenie ze względu na to, że postępowanie karne przed sądem prowadzone bez udziału podmiotu lub instytucji, którzy powinni być jego stronami, jest obarczone istotną wadą, mogącą powodować konieczność jego prowadzenia od początku. W konsekwencji zakaz zażalenia, któremu przyświeca idea dbałości o ekonomię, sprawność i szybkość procesu karnego, może w niektórych przypadkach doprowadzić nawet do konieczności powtórzenia tego procesu, co ze wspomnianą ideą pozostaje w konflikcie”.

Po czwarte – „[o] ile jednak wspomniane wyłączenie może być przydatne dla osiągnięcia wymienionych celów, o tyle nie spełnia przesłanki konieczności (niezbędności). Wyłączenie zaskarżalności przedmiotowego postanowienia z pewnością nie jest najmniej uciążliwym środkiem wiodącym do osiągnięcia efektywności, sprawności czy szybkości procesu karnego”.

Po piąte – „dokonywana przez sąd na podstawie art. 56 § 2 k.p.k. – niezaskarżalna na mocy art. 56 § 3 k.p.k. – ingerencja w prawo oskarżyciela posiłkowego (ubocznego) do udziału w procesie karnym ma charakter pełny i definitywny. (...) [Artykuł 56 § 3 k.p.k.] odejmuje prawo do zaskarżenia orzeczenia wydanego nie w jakimkolwiek postępowaniu, ale w postępowaniu sądowym, co w kontekście prawa do sądu, wyrażonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji,

nabiera wyjątkowego znaczenia. Standardy konstytucyjne w tej materii wymagają szczególnie uzasadnienia ograniczenia, a tym bardziej odjęcia prawa konstytucyjnego. Oskarżyciel posiłkowy wskutek rozstrzygnięcia sądu nie może brać udziału w postępowaniu karnym przed sądem, traci status oskarżyciela posiłkowego i wszystkie wiążące się z nim uprawnienia. Ryzyko bezpodstawnego pozbawienia oskarżyciela posiłkowego udziału w procesie karnym nie jest przy tym równoważone przez jakikolwiek inny mechanizm procesowy”.

3.2.7. Trybunał w obecnym składzie stwierdza, że uzyskanie i utrzymanie przez pokrzywdzonego swojego statusu, a w konsekwencji – pozycji strony procesu karnego, ma, z perspektywy przysługujących mu z tego tytułu uprawnień, fundamentalne znaczenie. Tym samym pozbawienie pokrzywdzonego prawa do zaskarżenia postanowienia sądu odbierającego mu status oskarżyciela posiłkowego ubocznego albo status pokrzywdzonego *in toto* istotnie ogranicza ochronę jego praw i interesów w procesie karnym.

W związku z powyższym – w ślad za wyrokiem o sygn. K 12/15 – należy stwierdzić, że zaskarżony przepis spowodował odebranie prawa do poddania kontroli instancyjnej postanowienia w przedmiocie utraty przez zainteresowany podmiot statusu oskarżyciela posiłkowego ubocznego, a przez to strony, z wszelkimi związanymi z tym konsekwencjami karno-procesowymi, co było w jawnej dysproporcji z wartością efektywności, sprawności i szybkości procesu karnego. Pozbawienie pokrzywdzonego prawa do zaskarżenia orzeczenia sądu odbierającego mu status oskarżyciela posiłkowego ubocznego (jak również pozbawienie podmiotu statusu pokrzywdzonego, co automatycznie powoduje utratę statusu oskarżyciela posiłkowego ubocznego) nie przechodzi zatem testu proporcjonalności – nie jest środkiem najmniej dolegliwym ani niezbędnym w rozumieniu art. 31 ust. 3 Konstytucji – oraz narusza prawo do zaskarżania orzeczeń sądowych wydanych w pierwszej instancji (art. 78 Konstytucji).

3.2.8. Wziąwszy powyższe pod uwagę, Trybunał stwierdza, że art. 56 § 3 k.p.k., w brzmieniu obowiązującym do 30 czerwca 2015 r., tj. dnia poprzedzającego wejście w życie art. 1 pkt 13 ustawy z 2013 r., w zakresie wyłączającym dopuszczalność zaskarżenia zażaleniem postanowienia wydanego na podstawie art. 56 § 2 k.p.k. odnoszącego się do oskarżyciela posiłkowego ubocznego, jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

4. Umorzenie postępowania w zakresie badania zgodności art. 56 § 3 k.p.k. z pozostałymi wzorcami kontroli ze względu na zbędność wydania wyroku.

Orzeczona niezgodność zakresowa art. 56 § 3 k.p.k. z art. 78 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji przekłada się na zbędność orzekania odnośnie do badania zgodności kwestionowanej regulacji z pozostałymi wzorcami kontroli. Tym samym niniejsze postępowanie – w zakresie badania zgodności kwestionowanego przepisu z normami wywodzonymi z art. 78 w związku z art. 2, art. 78 w związku z art. 45 ust. 1 oraz art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji – podlega umorzeniu na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 3 uotpTK.

5. Skutek wyroku.

Skutkiem niniejszego wyroku jest możliwość skorzystania przez uprawnione podmioty (w tym przez skarżącego) z instytucji przewidzianych w art. 190 ust. 4 Konstytucji oraz art. 540 § 2 k.p.k., a także w art. 417¹ § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2018 r. poz. 1025, ze zm.), o ile doszło do wyrządzenia im szkody w rozumieniu tego przepisu.

W tym stanie rzeczy orzeczono jak w sentencji.